

господарському процесі України розпочався в середині 2010 р. та триває і на сьогодні.

З огляду на зазначені вище особливості розвитку правового регулювання касаційного провадження в господарському судочинстві України доцільно окремо звернути увагу на специфіку тенденцій розвитку правового регулювання касаційного провадження. Перш за все, варто зазначити, що касаційне провадження в Україні знаходиться у стані реформування, що відбувається, з одного боку, під впливом загальної судової реформи в державі, а з іншого – під впливом міжнародних вимог щодо забезпечення доступності та справедливості судочинства. При цьому, безсумнівно, що касаційне провадження в господарському судочинстві є складовим елементом системи оскарження судових рішень, що забезпечує можливість повноцінної реалізації права суб'єктів на захист, забезпечує справедливий та всебічний характер вирішення правових спорів. Однак, на жаль, касаційне провадження в господарському судочинстві України має досить безсистемний розвиток свого правового регулювання, що зумовлюється досить частими змінами чинного законодавства України, наявністю прогалин у правовому регулюванні статусу судів касаційної інстанції та процесуальних основ здійснення касаційного провадження. Водночас, розвиток касаційного провадження у господарському судочинстві України знаходиться на сьогодні в стані трансформації, що зумовлено переходом до спеціалізації діяльності касаційної форми оскарження судових рішень в цілому.

Вочевидь, нагальною є необхідність вироблення єдиної концепції розвитку та функціонування касаційної інстанції в господарському судочинстві, у змісті якої необхідно закріпити напрями реформування касаційного провадження в господарському судочинстві на найближчий період. Не менш важливою, на наш погляд, є активізація наукових юридичних досліджень проблем касаційного провадження в господарському судочинстві з метою уніфікації та обґрунтування єдиних доктринальних засад розвитку та функціонування касаційного провадження. Загалом, помітною є тенденція до уніфікації господарського процесу в цілому, у тому числі й касаційного провадження, з нормами та практикою касаційного провадження в судочинстві іноземних держав, з метою спрощення та формування однотипності процедури оскарження судових рішень.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Кузьменко О.П., здобувач кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Масові заворушення – злочин, відповідальність за який передбачена ст. 294 КК України. Його вчинення спричиняє значні збитки державі, суспільству, громадським організаціям та окремим громадянам, завдаючи шкоду життю, здоров'ю, честі й гідності людей, різним формам власності, громадській безпеці, авторитету органів державної влади та управління. Вони порушують громадський порядок, нормальне функціонування державних і громадських установ, ритм суспільного життя та спокій людей.

Складність організації розслідування масових заворушень залежить, в першу чергу, від їх масштабності. Так, у випадку, коли вчинені масові заворушення ірраціонального типу, тобто наприклад, футбольними вболівальниками, відвідувачами масових заходів (концертів, спортивних змагань тощо), то такий злочин може бути розслідуваний невеликою групою місцевих слідчих без створення слідчо-оперативної групи (*далі* - СОГ).

У більшості випадків розслідування масштабних масових заворушень, можливе лише силами слідчо-оперативних груп, у тому числі міжвідомчих, що створюються та функціонують у відповідності з положеннями Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затвердженої Наказом МВС України № 700 від 14.08.2012 р.

На випадок виникнення масових заворушень використовується заздалегідь розроблений план, спрямований на їх припинення. У ході такої роботи багатьох відомств і служб реалізується принцип взаємодії і, перш за все, між слідчими та оперативними підрозділами, уповноваженими на проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій.

Створена для розслідування масштабних масових заворушень СОГ може включати в себе слідчих та працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ (кримінальної, транспортної та спеціальної міліції, спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, державної автомобільної інспекції та ін.), органів безпеки (контррозвідки, військової контррозвідки, захисту національної державності, боротьби з

корупцією і організованою злочинною діяльністю, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів, інформаційно-аналітичного, оперативно-технічного, оперативного документування, адміністративно-господарського), органів державної пенітенціарної служби, органів Державної прикордонної служби України та нараховувати від декількох десятків до сотень чоловік.

Враховуючи великі обсяги слідчо-оперативної роботи при розслідуванні масових заворушень, оперативні працівники і слідчі відряджаються для роботи в СОГ на тривалий термін. Відповідно до вимог відомих нормативних актів відрядження слідчих з одного органу в інший вирішується керівниками цих відомств або їх уповноваженими заступниками. Відповідальність за обґрунтованість клопотань про прикомандирування слідчих і їх ефективне використання, а також компенсація витрат на їх відрядження й утримання покладається на керівництво органів, до яких слідчі відряджаються.

Перевагою такого кадрового забезпечення розслідування масових заворушень є швидкість концентрації зусиль для розслідування злочину цього виду, відсутність особистої зацікавленості прикомандированих працівників у результаті розслідування та зменшення незаконного впливу на них.

Треба враховувати, що населення міста, району, регіону де відбулися масові заворушення, як правило, поділяється за приналежністю до тих чи інших національностей, етнічних груп, партій або за іншими ознаками на протидіюючі, ворогуючі групи або угруповання, і їх ворожнеча інколи доходять до збройного конфлікту. Тому слідчі місцевих правоохоронних органів можуть розглядатися як прибічники тієї чи іншої сторони, особливо коли масові заворушення направлені проти місцевої влади. При цьому, як потерпілі від масових заворушень, так і прибічники активних учасників безпорядків можуть мати сумніви щодо об'єктивності та неупередженості місцевих слідчих та інших працівників правоохоронних органів.

Тому, з урахуванням слідчої обстановки СОГ формується переважно не з місцевих працівників. Саме це є одним з головних чинників успішного розслідування але, одночасно, уворює суттєві труднощі його практичної реалізації. Прикомандировані оперативні працівники й слідчі на першому етапі недостатньо орієнтуються в оперативній обстановці в регіоні, не знають специфічних факторів, що впливають на цю обстановку. Також суттєвим негативним фактором є відсутність у них негласних джерел.

Проблемними аспектами організації роботи великої СОГ є те, що вона починається з необхідності організації прийняття, зустрічі, доставки прикомандированих співробітників у потрібні пункти, матеріально-технічного, побутового забезпечення (розселення, харчування, відпочинок, періодична ротація, озброєння (за необхідності) відповідною стрілецькою зброєю і (чи) засобами індивідуального захисту, створення робочих місць, охорона пунктів розселення і роботи її членів).

Важливу роль як у складі СОГ, так і поза нею відіграють співробітники місцевих правоохоронних органів (СБУ, МВС, прокуратури). Найчастіше до складу групи включають місцевих слідчих у випадках розслідування заворушень, які вчинені на ґрунті міжнаціональних конфліктів. Вони здатні чіткіше орієнтуватися в місцевих умовах, як правило, знають мову (наприклад, кримськотатарську), добре орієнтуються у місцевих особливостях, звичаях. Фактор, що ускладнює роботу співробітників місцевих органів полягає у тому, що вони, члени їх сімей, їх власність у низці випадків можуть бути об'єктами посягання масових заворушень та інших злочинів. Якщо до слідчої групи входять місцеві слідчі, то їх робота не повинна бути пов'язана із керуванням цією групою.

Досить складно організувати взаємодію як між членами великої СОГ, так і СОГ з постійними регіональними правоохоронними органами. Це питання вирішується шляхом створення штабу СОГ, до складу якого повинні входити кілька аналітиків, що відслідковують за наданими їм копіями процесуальних та інших документів всі епізоди вчинення злочинів, причетність до них конкретних осіб. Така організація дозволить вчасно виявляти епізоди, вчинені одними й тими ж особами (злочинними групами), а отже, і більш цілеспрямовано організовувати розслідування, планомірно здійснювати роботу у кримінальному провадженні в цілому.